Universiteit van Amsterdam

Amsterdam Centre for Insurance Studies (ACIS)

ACIS symposium Knelpunten in het verzekeringsrecht 2025
Verval van recht ten aanzien van een derde-benadeelde in geval van een WAM-claim 21 november 2025

Prof. dr. M.L. Hendrikse

WAM-fraude (1)

- R.o. 3.3.5 van HR 6 juli 2018, NJ 2019/118: ‘’ Bij personenschade veroorzaakt door een motorrijtuig heeft een benadeelde jegens de verzekeraar door wie de aansprakelijkheid voor de schade van de benadeelde wordt gedekt op grond van de WAM, ingevolge art. 6WAM een eigen recht op schadevergoeding. Bij gebreke van een contractuele verhouding tussen de benadeelde en de verzekeraar is van rechtstreekse toepasselijkheid van art. 7:941 lid 5 BW geen sprake. Ook voor analoge toepassing van deze bepaling op de hiervoor bedoelde rechtsverhouding is geen plaats. Art. 7:941 lid 5 BW is geschreven voor een specifieke contractuele rechtsverhouding. De rechtsverhouding tussen de WAM-verzekeraar en de benadeelde is van geheel andere aard dan die rechtsverhouding en hangt bovendien samen met een andere (niet-contractuele) rechtsverhouding, te weten die tussen de benadeelde en de verzekerde. Voorts heeft art. 7:941 lid 5 BW een sanctiekarakter. Deze bepaling kan toepassing vinden bij uiteenlopende gevallen van misleiding, ook gevallen waarbij de misleiding minder ernstig is of alleen betrekking heeft op de omvang van de schade. De (potentieel) verstrekkende gevolgen van deze sanctie brengen mee dat zij een wettelijke basis dient te hebben. Voor het aanvaarden van een algemene buitenwettelijke regel die meebrengt dat bij opzettelijke misleiding van de verzekeraar door de benadeelde het eigen recht van art. 6 WAM vervalt, is derhalve geen plaats.’’

WAM-fraude (2)

- Zie verder r.o. 3.4.1 en 3.4.2: '' Het middel komt voorts op tegen het oordeel van het hof dat [verweerster] heeft bewezen dat zij ten tijde van de aanrijding in de Nissan zat. Het klaagt onder meer dat het hof onvoldoende heeft gemotiveerd waarom het bij de bewijswaardering is voorbijgegaan aan het valse karakter van diverse verklaringen en de rol van [verweerster] bij de totstandkoming daarvan. Tevens klaagt het middel dat Allianz c.s. slechts tegenbewijs behoefden te leveren en dat daarom onbegrijpelijk is dat het hof de discrepanties tussen de verklaringen van [eiser 1 en betrokkene 8] zo benadrukt.
- Deze klacht slaagt. De bewijslast rust in dit geval op [verweerster]. Naar het hof heeft vastgesteld, zijn, behoudens de verklaring van haar zoon [betrokkene 1], alle naast de partijverklaring van [verweerster] gebezigde bewijsmiddelen terug te voeren op de eigen verklaringen van [verweerster]. Wat betreft de verklaring van [betrokkene 1] heeft het hof in rov. 19 overwogen dat hij niet strafrechtelijk is veroordeeld waar het zijn verklaringen omtrent de aanwezigheid van [verweerster] in de Nissan betreft. Tegen de achtergrond van gebleken onwaarheden in zijn verklaringen op andere punten, volgt hieruit nog niet dat de getuigenverklaring van — de wel op andere punten ter zake van valsheid in geschrift en meineed veroordeelde — [betrokkene 1] op dit punt voldoende betrouwbaar is om daaraan bewijskracht toe te kennen (vgl. rov. 2.14 van het eindvonnis van de rechtbank). In het licht van dit een en ander is het oordeel van het hof dat de verklaringen van [eiser 1 en betrokkene 8] — van wie het hof niet heeft vastgesteld dat zij een eigen belang hebben bij hun verklaringen — het door [verweerster] geleverde bewijs niet ontzenuwen, onvoldoende gemotiveerd.

WAM-fraude (3)

- Lindenbergh oppert in zijn noot – onder 6 - ook nog de mogelijkheid van de toepassing van art. 6:2 lid 2 BW: '' En hoewel de relatie tussen benadeelde en verzekeraar veelal geen contractuele relatie is kan zij, als gezegd, volgens mij zeker in de gevallen van art. 6 WAM (eigen recht) en art. 7:954 BW (directe) actie, wel worden aangemerkt als een verhouding tussen (quasi)schuldeiser en (quasi)schuldenaar, waarvoor art. 6:2 BW een normenkader biedt. Dat betekent dat een beroep op (volledige) uitkering onder omstandigheden naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar kan zijn, terwijl het 'voor zover' in art. 6:2 lid 2 BW bovendien proportionering van de gevolgen mogelijk maakt."

WAM-fraude (4)

- En Lindenbergh vervolgt in zijn noot onder 8: '' De Hoge Raad vernietigt het hofarrest, omdat hij de motivering van de bewijswaardering onbegrijpelijk vindt. Waar A-G Hartlief tot vernietiging concludeerde omdat het hof buiten beschouwing had gelaten dat de vrouw meinedige verklaringen had afgelegd, vernietigt de Hoge Raad omdat het hof onvoldoende heeft gemotiveerd dat de verklaring van de *zoon* voldoende betrouwbaar was om daaraan bewijskracht toe te kennen en in dat licht niet begrijpelijk is waarom de verklaringen van de aangesprokene en diens zoon onvoldoende waren om het door de vrouw geleverde bewijs te ontzenuwen. Hier zien we dat het op bepaalde punten bedrieglijk verklaren gevolgen kan hebben voor de betrouwbaarheid en bewijskracht van verklaringen op andere punten. En zo loopt degene die zich op bedrieglijke verklaringen beroept toch de kans een uitkering uit verzekering mis te lopen. Men kan zich afvragen of in geval van bedrog gemotiveerde afwijzing van de vordering via de materieelrechtelijke weg van (analoge toepassing van) art. 7:941 lid 5 of art. 6:2 lid 2 BW, juist vanwege het dan evidente sanctiekarakter, niet de voorkeur verdient boven de minder inzichtelijke route van bewijswaardering. Anderzijds: wie het met de waarheid niet zo nauw neemt, loopt bij bewijswaardering juist het risico dat de vaststelling van de waarheid niet in zijn voordeel uitpakt.''

WAM-fraude (5)

- Interessant in dezen is het arrest Hof Arnhem-Leeuwarden 21 november 2023, ECLI:NL:GHARL:2023:10091 en met name r.o. 4.11, 4.12 en 4.13.
- Het hof neemt hier aan dat de derde-benadeelde een bekende derde is wier belang is bij het aangaan van de verzekering wordt gedekt (art. 7:928 lid 2) en past vervolgens de verval van recht-sanctie toe van art. 7:930 lid 5 BW in r.o. 4.11 maar geldt dat niet – nu zij eigenaar was van de auto - alleen voor het beperkt casco gedeelte van dekking? Voor zover het gaat om de WAM-dekking – zij was inzittende van de auto en had letselschade na het ongeval – doet dit oordeel m.i. een beetje gekunsteld aan.
- Verder is het de vraag hoe deze uitspraak zich verhoudt tot de HR-uitspraak uit 2018. Het punt dat het hof benoemt in r.o. 4.12 dat de derde-benadeelde een rol heeft gespeeld bij de totstandkoming van de WAM-verzekering lijkt mij gezien het HR-arrest niet van belang nu de HR in zijn arrest focust op het niet aanwezig zijn van een contractuele relatie bij een art. 6 WAM-vordering. Dat speelt nu in feite ook niet. Ook benoemt de HR dat het gaat om een sanctie en volgens de HR moet deze een wettelijke grondslag hebben. Of is art. 6:2 lid 2 in dit geval een voldoende wettelijke basis? Bij de 6:2 lid 2 BW-toepassing in r.o. 4.13 verwijst het hof overigens mede naar art. 7:941 lid 5 BW. Dit laatste hangt samen met het feit dat de derde-benadeelde na het ongeval diverse onjuiste en tegenstrijdige verklaringen heeft afgelegd om de de door haar gepleegde fraude te verhullen. Zij heeft zich namelijk in ieder geval in drie telefoongesprekken voorgedaan als een ander.
- Verder kan men zich afvragen in hoeverre een toepassing van art. 6:2 lid 2 BW in de kern afwijkt van de – door de HR verboden – analogische toepassing van art. 7:941 lid 5 BW.

WAM-fraude (6)

- Op 19 september 2024 heeft het HvJ EU een interessant arrest gewezen dat mogelijk een oplossing biedt voor de voorgaande vraag. Zie ECLI:EU:C:2024:761. Zie uitgebreid over dit arrest B.A. van Beest, NTHR 2025, afl. 1 en mijn NJ noot, NJ 2025/241.
- Uit r.o. 39 volgt allereerst dat een inzittende bij een verkeersongeval ook verzekeringnemer in beginsel niet meebrengt dat hij geen bescherming aan de WAM-richtlijn kan ontlenen.
- Uit r.o. 51 volgt dat vaste rechtspraak is dat in het Unierecht een algemeen rechtsbeginsel geldt dat justitiabelen zich niet door middel van fraude of misbruik kunnen beroepen op het Unierecht om zo voordelen te behalen.

WAM-fraude (7)

- Uit r.o. 54 blijkt dat voor rechtsmisbruik een geheel van objectieve omstandigheden aanwezig moet zijn waaruit blijkt dat in weerwil van de formele naleving van de door de Unieregeling opgelegde voorwaarden het door de regeling beoogde doel niet is bereikt. Verder is er het subjectieve element, namelijk de bedoeling om een door de Unieregeling toegekend voordeel te verkrijgen door kunstmatig de voorwaarden te bewerkstelligen waaronder het recht op dat voordeel ontstaat.

WAM-fraude (8)

- In dit geval was er sprake van precontractuele fraude en het doel was dus de wettelijke voorwaarden voor een nietigheid van de verzekeringsovereenkomst te omzeilen. Zie r.o. 59.
- Het HvJ EU concludeert dan ook in r.o. 60 dat onder voorbehoud van verificatie door de verwijzende rechter onder deze omstandigheden geen sprake is van rechtsmisbruik.
- Is dit anders bij fraude bij de vaststelling van de WAM-uitkering door de derde-benadeelde?

WAM-fraude (9)

- Hartlief is van oordeel dat deze vraag ontkennend beantwoord moet worden. Zie randnummer 4.47 van zijn conclusie van 13 december 2024, ECLI:NL:PHR:2024:1348 waar hij er op wijst dat het door het HvJ EU geformuleerde regime ook van toepassing is in het geval dat een ander die namens de verzekeringnemer onjuiste mededelingen heeft gedaan en nadien als inzittende schade heeft geleden.
- Van Beest heeft er in haar publicatie – zie NTHR 2025, afl. 1 - evenwel terecht op gewezen dat de HvJ EU uitspraak primair ziet op precontractuele fraude terwijl in de Hof Arnhem casus waarover de conclusie gaat ook sprake is van fraude nadat het ongeval heeft plaatsgevonden.

WAM-fraude (10)

- In randnummer 4.50 concludeert Hartlief dan ook dat er weinig ruimte blijft voor privaatrechtelijke sancties tegen frauderende benadeelden omdat van misbruik van EU-recht in WAM-zaken immers niet snel sprake zal zijn.
- Betekent dit het einde van de art. 6:2 lid 2 BW-route?
- Nee, aldus Van Beest voor zover er sprake is van fraude bij de afhandeling van de schade.
- In het arrest van de Hoge Raad van 4 juli 2025, ECLI:NL:HR:2025:1082 (NJ 2025, 242) is deze vraag vervolgens aan de orde gekomen.

WAM-fraude (11)

De Hoge Raad overweegt in r.o. 4.7.3 allereerst: ‘’ In de zaak *Matmut* heeft het HvJ EU over het objectieve vereiste het volgende overwogen:

“Wat in dit verband ten eerste de vraag betreft of in casu het door [de WAM-richtlijn] nagestreefde doel wordt bereikt, moet worden opgemerkt (…) dat, onder voorbehoud van verificatie door de verwijzende rechter, de doelstelling van bescherming van slachtoffers van verkeersongevallen lijkt te worden bereikt, aangezien [de verzekeringnemer] een slachtoffer van het betrokken ongeval is dat schadevergoeding verlangt.”[eiseres 4] is een slachtoffer van een verkeersongeval dat schadevergoeding verlangt. Gelet op vorenstaande overweging van het HvJ EU moet dan ook worden aangenomen dat bij erkenning van haar recht op schadevergoeding het door de WAM-richtlijn nagestreefde doel van bescherming van slachtoffers van verkeersongevallen wordt bereikt. Aan het objectieve vereiste voor misbruik is dan ook niet voldaan.’’

WAM-fraude (12)

In r.o. 4.7.4 vervolgt de HR als volgt: ‘’ Over het subjectieve vereiste voor misbruik heeft het HvJ EU heeft in de zaak Matmut het volgende overwogen: “Wat ten tweede het subjectieve element betreft, namelijk de bedoeling om een door de Unieregeling toegekend voordeel te verkrijgen door kunstmatig de voorwaarden te creëren waaronder dit voordeel kan worden verkregen, blijkt uit de verwijzingsbeslissing dat de onjuiste verklaring waarover het in het hoofdgeding gaat, tot doel had te voorkomen dat [de eigenaar en gebruikelijke bestuurder van de auto] een verzekeringsovereenkomst moest sluiten, gelet op zijn eerdere veroordeling wegens rijden onder invloed van alcohol. Daarom heeft [de verzekeringnemer] die onjuiste verklaring afgelegd om het voertuig van [de eigenaar en gebruikelijke bestuurder van de auto] te kunnen verzekeren en daarbij zelfs in aanmerking te komen voor een gunstiger verzekeringspremie dan die welke zou zijn verschuldigd indien de verzekeraar bekend zou zijn geweest met de identiteit van de gebruikelijke bestuurder van dat voertuig. Zoals de advocaat-generaal in punt 77 van zijn conclusie in wezen heeft opgemerkt, blijkt dienaangaande niet, onder voorbehoud van verificatie door de verwijzende rechter, dat [de verzekeringnemer] onjuiste verklaringen heeft afgelegd met als voornaamste doel zich op de artikelen 3 en 13 van richtlijn 2009/103 te beroepen en een nationale bepaling inzake de wettelijke voorwaarden voor nietigheid van een verzekeringsovereenkomst te omzeilen.”

WAM-fraude (13)

R.o. 4.7.5: ‘’ De door het hof in de onderhavige zaak vastgestelde feiten laten geen andere conclusie toe dan dat de onjuiste verklaringen niet zijn afgelegd met als voornaamste doel om zich op art. 11 WAM (of de art. 3 en 13 WAM-richtlijn) te beroepen en een nationale bepaling inzake de wettelijke voorwaarden voor het kunnen verkrijgen van uitkering te omzeilen. [eiseres 4] en [betrokkene 2] hadden met de onjuiste verklaringen het kennelijke doel om, gelet op de eerdere weigering van de verzekeringsaanvraag van [eiseres 4], een verzekeringsovereenkomst te sluiten en om nadien de onjuistheden te verhullen. De door Allianz nog aangevoerde omstandigheid dat in de zaak *Matmut* een verzekering ook zonder de onjuiste verklaringen tot stand zou zijn gekomen, levert voor de beoordeling of sprake is van misbruik geen relevant verschil op met de onderhavige zaak. Het afleggen van opzettelijk onjuiste verklaringen met als doel om te bewerkstelligen dat een WAM-verzekering tot stand komt, volstaat niet om te voldoen aan het subjectieve vereiste voor misbruik van Unierecht.’’

WAM-fraude (14)

- In r.o. 4.7.6 concludeert de HR: ‘’Het voorgaande betekent dat *in de onderhavige zaak* (curs., MLH) niet is voldaan aan de hiervoor in 4.7.1 genoemde vereisten voor het aannemen van misbruik van Unierecht. Dat brengt mee dat evenmin ruimte bestaat voor toepassing van de beperkende werking van de redelijkheid en billijkheid (art. 6:2 lid 2 BW). Die toepassing zou immers afbreuk doen aan de volle werking en eenvormige toepassing van de WAM-richtlijn.’’
- De voorzichtige benadering van de Hoge Raad verdient naar mijn mening steun. Ik zal hierna toelichten dat er wel degelijk privaatrechtelijke sancties mogelijk zijn tegen benadeelden die frauderen bij de afhandeling van een WAM-claim.

WAM-fraude (15)

- In het Engelse arrest Versloot vs. HDI Gerling aan de orde, [2016] UKSC 45, maakt de Supreme Court in het kader van fraude bij de vaststelling van de uitkering een onderscheid tussen een fraudulent claim en een fraudulent device. Interessant is de volgende overweging van Lord Sumption: ‘’(..) Where a claim has been fraudulently exaggerated, the insured’s dishonesty is calculated to get him something to which he is not entitled. The reason why the insured cannot recover even the honest part of the claim is that the law declines to sever it from the invented part. (..)The position is different where the insured is trying to obtain no more than the law regards as his entitlement and the lie is irrelevant to the existence or amount of that entitlement. In this case the lie is dishonest, but the claim is not. The immateriality of the lie to the claim makes it not just possible but appropriate to distinguish between them. I do not accept that a policy of deterrence justifies the application of the fraudulent claim rule in this situation. (..) Zie r.o. 25-26 van de onderhavige uitspraak.

WAM-fraude (16)

- De Hoge Raad lijkt – zie r.o. 4.7.5 - op de Engelse lijn te zitten dat een *fraudulent device* niet leidt tot een verval van recht van een benadeelde bij de afwikkeling van een schade. Maar hoe zou de Hoge Raad oordelen indien de onjuiste en tegenstrijdige verklaringen hadden gezien op de claim zelf (*fraudulent claim*)? Bijvoorbeeld door niet bestaande schadeposten op te voeren of schadeposten op te hogen. Ik denk dat deze optie voor WAM-verzekeraars kansrijk is. Zie mijn NJ-noot.

WAM-fraude (17)

- In een dergelijk geval is voldaan aan het *objectieve* vereiste van misbruik van Unierecht. Randnummer 12 van de preambule van de WAM-richtlijn (2009/103/EG) maakt duidelijk dat het moet gaan om een volledige en *eerlijke* schadevergoeding. Van een eerlijke schadevergoeding is denk ik geen sprake als de benadeelde leugenachtige verklaringen doet bij de schadeafwikkeling om een hogere uitkering te krijgen.
- Ook het *subjectieve vereiste* is dan zeker geen drempel meer. Niet bestaande schadeposten opvoeren of schadeposten ophogen kan zonder twijfel worden gezien als het kunstmatig de voorwaarden creëren waaronder het recht op uitkering ontstaat met de bedoeling van de benadeelde om een door de Unieregeling toegekend voordeel te verkrijgen.
- Het bovenstaande brengt naar mijn mening mee dat in geval een *fraudulent claim* van de benadeelde de WAM-verzekeraar wel uitkering zou kunnen weigeren aan de benadeelde.

WAM-fraude (18)

- Is er nog ruimte voor de bewijsrechtelijke uitzondering in het Bijrijder-arrest (HR 6 juli 2018, NJ 2019/118?
- In het REWE-arrest van het Hof van Justitie EU – HvJ EU16 december 1976, ECLI:EU:C:1976:188 komt onder andere naar voren dat de verwezenlijking van materieel EU-recht niet onmogelijk of uiterst moeilijk mag worden door een regel van nationaal procesrecht (doeltreffendheidsvereiste). Voor de onderhavige problematiek betekent dit dat het objectieve en het subjectie vereiste voor misbruik van EU-recht, zoals de WAM-richtlijn, niet omzeild mogen worden door Nederlandse regels over bewijswaardering.
- Hiervoor heb ik betoogd dat een WAM-verzekeraar in geval van een *fraudulent claim* van de benadeelde al beschermd wordt in geval van fraude bij de vaststelling van de schade omdat aan beide genoemde vereisten is voldaan. De weg van de bewijsrechtelijke uitzondering in het Bijrijder-arrest is dan mogelijk – want niet strijdig met het materiele EU-recht - maar voegt niets toe. Sterker nog, ik ben het eens met Lindenbergh dat de materieelrechtelijke weg de voorkeur heeft.
- In geval van een *fraudulent device* is naar het oordeel van de Hoge Raad niet voldaan aan beide vereisten. Het recht op schadevergoeding mag dan niet worden bemoeilijkt via de bewijswaardering zoals bijvoorbeeld het niet meenemen van verklaringen van de benadeelde die gefraudeerd heeft. Overigens zou bij pure letselschade van de benadeelde dit vaak niet eens tot een probleem leiden omdat die schade juist wordt vastgesteld op basis van onderzoeken en rapportages van medici. Anders ligt het in sommige gevallen van materiele schade waarin het bewijs van de benadeelde zelf doorslaggevend is.

WAM-fraude (19)

- Hoe nu verder?
- Het onderhavige arrest van de Hoge Raad brengt mee dat de problematiek van fraude door een benadeelde bij de afhandeling van een WAM-claim (meer) Europeesrechtelijk wordt bezien. Bij elk fraudegeval moet worden onderzocht of voldaan is aan het objectieve en het subjectieve vereiste voor misbruik van EU-recht.
- In geval van een *fraudulent claim* zal naar mijn mening aan beide vereisten zijn voldaan met als gevolg dat de benadeelde zijn recht op schadevergoeding verliest. Aan de bewijsrechtelijke uitzondering in het Bijrijder-arrest is dan geen behoefte meer.
- In geval van een *fraudulent device* ligt het anders. Aan beide vereisten is dan niet voldaan met als gevolg dat het recht op schadevergoeding in stand blijft. Voor de bewijsrechtelijke uitzondering in het Bijrijder-arrest is in dit geval geen plaats meer omdat deze de effectieve werking van de WAM-richtlijn zou kunnen frustreren.